

Aarhus School of Architecture // Design School Kolding // Royal Danish Academy

Kvarterets ankerpunkt

Søberg, Martin

Published in:

Petersen - et magasin om tegl og ansvarlig arkitektur

Publication date:

2020

Document Version:

Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):

Søberg, M. (2020). Kvarterets ankerpunkt. *Petersen - et magasin om tegl og ansvarlig arkitektur*, 43, 8-9.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

PETERSEN

ET MAGASIN OM TEGL OG ANSVARLIG ARKITEKTUR

De rombeformede tegl er dimensionerede, så de harmonerer med murstenene i de omkringliggende, historiske bygninger. Stenenes håndlavede struktur reagerer på lyset og gør muren levende.
Foto: Gion von Albertini

EN Ø AF STILHED I BYEN

MØRKERØDE, ROMBEFORMEDE MURSTEN INDRAMMER UDVIDELSEN AF Z33 HOUSE FOR CONTEMPORARY ART, DESIGN & ARCHITECTURE I HASSELT, BELGIEN. BYGNINGEN VENDER RYGGEN MOD BYEN, MEN ER SELV SOM EN BY AF PASSAGER OG RUM AF VEKLENDE DIMENSIONER OG MED FORUNDERLIGT SKIFTENDE LYSVIRKNINGER.

Centralt i Hasselt ligger en trekantet grund som en ø omkranset af gader på alle sider. Her lå tidligere et begunnerkloster, etableret i 1700-tallet. Begunerkløstre var forbeholdt kvinder, en form for sekulariserede kløstre, der tillod kontakt med omverdenen. Hovedparten af bygningerne er endnu bevarede og ligger langs randen af grunden, med lukkede facader udadtil og mere åbne facader med mange vinduer indadtil mod en stor have.

Senere blev en ginfabrik bygget på en del af grunden, i dag omdannet til ginmuseum, og i 1958 opførtes kunstudstillingsbygningen Vleugel '58 på adressen Zuivelmarkt 33, der har givet den nuværende kunstinstitution sit navn, Z33.

Udvidelsen af Z33 ligger i direkte forbindelse med Vleugel '58, og ligesom den og de øvrige eksisterende bygninger, begunnerklostret

og ginfabrikken, er udvidelsen opført i mursten og følger samme princip som klosterbygningerne: lukket mod gaden og åben mod haven. Udadtil mødes man af en næsten fuldkommen sluttet mur, 60 meter lang og 12 meter høj. Muren er kun brudt af et knæk midtpå og tre åbninger, hvoraf én fører ind i en lille gård og videre ind i Z33.

Arkitekten Francesca Torzo, der står bag udvidelsen, forklarer: »Når man ankommer til gården, mødes man af et træ og en fontæne og kan se tværs igennem udstillingsbygningen til begunnerklostret. Alle dele af anlægget er på den måde allerede til stede og forbundne, eksempelvis vil der om sommeren være refleksioner fra fontænen i vestibulen. Men gården er skjult fra gaden og tillader stilhed, den er afskærmet fra byen.«

Ydermurene er solide, hvorfor dilata-tionsfuger var næsten unødvendige. De specialfremstillede, rombeformede mursten er placeret i indfarvet mørtel og danner dermed et sammenhængende hele, næsten som et stykke damask, ensfarvet men med en anelse af det zigzaggende mønster, romberne genererer. Små variationer i stenene får lyset til at vibrere. Omkring dør- og vinduesåbningerne danner murstenene takkede indramninger. Vinduerne i sort-røde indfatninger ligger dybt og afslører dermed murens tykkelse. Mod haven er der vinduer i forskellige størrelser, men placeret efter en gennemgående takt i dialog med vinduestakten i Vleugel '58.

Den nye bygning har to etager med rum til udstillinger og andre publikumsfaciliteter i forlængelse af Vleugel '58. En række kontorer er placeret på en etage midt imellem disse

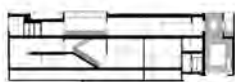
Mod haven åbner bygningen sig i rytmiske serier af vinduer i forskellig størrelse. Tilbygningen læner sig op ad en gammel ginfabrik, der i dag er indrettet som museum. Foto: Gion von Albertini

Stueplan

Snit

Snit

Z33 House for Contemporary Art, Design & Architecture, Hasselt, Belgien

Bygherre: Provincie Limburg, Z33

Arkitekt: Francesca Torzo

Ingeniør: Gianfranco Bronzini

– Conzett Bronzini Partner; ABT België

Opført: 2019

Sten: Specialsten udviklet i samarbejde med Francesca Torzo

Tekst: Martin Søberg, ph.d., arkitekturhistoriker

Fotos: Gion von Albertini, Olmo Peeters, Francesca Torzo og Martin Schubert

Et knæk og nogle få åbninger bryder den 60 meter lange mur mod byen. Publikums adgang finder sted via den høje, smalle åbning tæt ved den eksisterende udstillingsbygning Vleugel '58 og derfra over en lille gårdhave med springvand og videre ind i vestibulen. Foto: Gion von Albertini

Lavstående morgensol får den store teglflade, der udgør facaden mod Bonnefantentraat i Hasselt, til at vibrere i et fint lys-skyggespil. Facaden virker blød og organisk som et stykke håndvævet tekstil.
Foto: Olmo Peeters

Situationsplan

Fra det store udstillingsrum på øverste etage er der kig ud over haven. Kassetlofter kendes tilbage fra oldtidens monumentalarkitektur, men har her fundet en nutidig form. De bølgende linjer støbt i in-situ-beton synes at spejle den besøgendes gang gennem rummet. Foto: Olmo Peeters

En fritstående hovedtrappe, tegnet af Francesca Torzo, fører besøgende op gennem bygningen. Balustradens ornamentale zigzagmønstre er i familie med facadens rombeformer. Foto: Olmo Peeters

I stueetagen af den eksisterende udstillingsbygning, Vleugel 58, er der indrettet et åbent, multifunktionelt rum med café og adgang til en stor, udendørs terrasse midt i haven. Foto: Gion von Albertini

De historiske bygninger på grunden, begunerklostret, Vleugel '58 og her ginfabrikken, er alle opført i mursten. Derfor skulle udvidelsen også have facader af mursten, men i sin helt egen, særlige variant. Foto: Gion von Albertini

Allerede fra ankomstgården er der kig tværs gennem bygningen til den bagvedliggende have. De rombeformede sten danner ornamentale, takkede rammer om dybe, facetterede vinduesåbninger. Foto: Gion von Albertini

etager, og dertil rummer udvidelsen undervisningslokaler, plads til kunsthåndtering og en lejlighed til længerevarende arbejdsophold for kunstnere.

Bygningens rumforløb virker som en by, hvor der omkring hvert hjørne venter noget nyt. »Hele bygningen er en slags samling af hints til Hasselt by, passagerne og haverne. Men der er også associationer til klassiske rumdannelser. Overalt kan man se noget nyt, præcis som når man går rundt i en by. I byen får man ofte øje på steder og rum, uden at man har nogen anelse om, hvordan man kommer hen til dem. Den nye bygning er på samme måde sin egen verden fyldt med erindringer om historiske byer,« siger Francesca Torzo.

Blikket løber gennem flere af udstillingsrummene på samme tid. De gennemgående synslinjer opfordrer til bevægelse. Kroppen og hele dens sanseapparat sættes i spil ved hjælp af trapper og ramper. Lofterne har trapeziode kassetter, der danner bølgede mønstre hen over hovedet på den besøgende, som om der var tale om en udspændt teltdug, der med sine foldninger fanger lyset. »Bygningen er en lys- og skyggemaskine,« forklarer Francesca Torzo. »Det var vigtigt at have dekorerede lofter. De skaber sammenhæng med den eksisterende bygning, Vleugel '58, og understreger Z33's repræsentative karakter. Offentlige bygninger er netop repræsentative, fordi de besidder en arkitektonisk karakter, som fejrer fællesskabet. Som en arkitektonisk gestus.«

*»Murstenen er udgangspunktet for den nye bygning. Den udmåler facaden, og den udmåler alle størrelser på både vinduer og døre samt dørtærsklerne i de indre rum.«
Francesca Torzo, arkitekt*

I udstillingsrummene på øverste etage kigger man tværs over ankomstgården, hvorfra lys hentes ind i bygningen. Lyden af rislende vand i gårdens fontæne forplanter sig opad. Foto: Gion von Albertini

FOR AT RAMME FARVEN MIKSEDE VI VIN, VAND OG MÆLK

Arkitekt Francesca Torzo fortæller her, hvorfor hun valgte at bruge mursten til Z33's nye facader og om udviklingen af den specielle, rombeformede tegl.

Det hele startede som en søgen efter et mål i de eksisterende bygninger. Det er ligesom musik. Når man tager et sted hen, forsøger man at forstå, hvordan musikken er dér. Jeg ønskede at aflæse de mål, der findes i disse murstensbygninger som en kulturarv, der vidner om kulturelle forhandlinger før os. Derfor er murstenen udgangspunktet for den nye bygning. Den udmåler facaden, og den udmåler alle størrelser på både vinduer og døre samt dørtærsklerne i de indre rum.

Jeg ville bygge en rigtig mur. Vores opfattelsesevne er meget hurtig, og derfor kan man ikke snyde folk og lime mursten direkte på isolering. Et barn kommer forbi og sparker til en bold, og så er der hul i muren. En mur skal være en mur. Derfor har vi lavet en massiv, fugeløs konstruktion, der består af en solid betonvæg bagerst, isolering, perforerede byggesten og de rombeformede mursten fra Petersen forstærket med stål og sat i bastardmørtel, der er meget elastisk og fuldkommen vandtæt. Alt er solidt og arbejder sammen. Muren fremstår fuldkommen afdæmpet og kommer til at ældes på en god

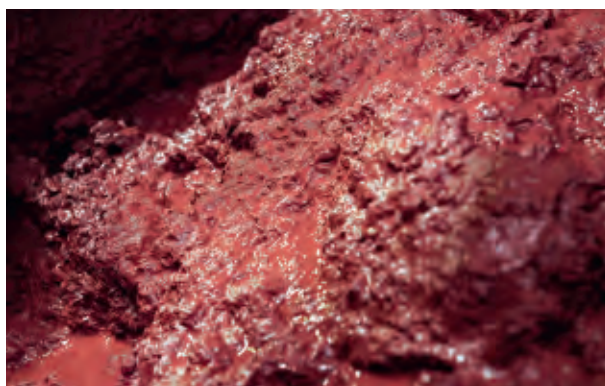
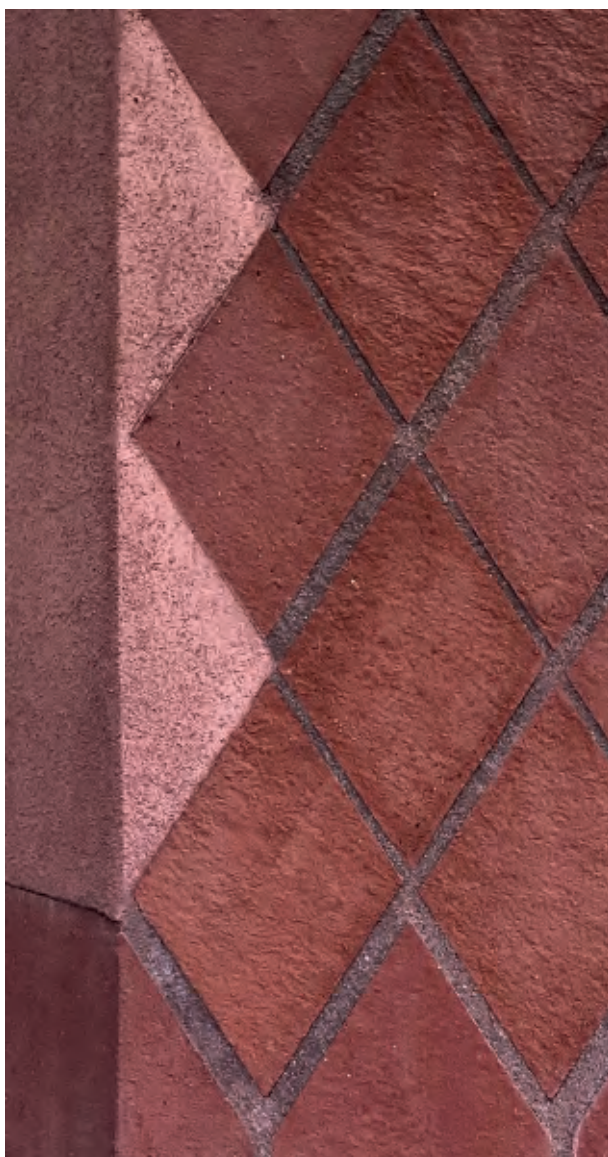
måde og få fine rynker, og udtrykket er netop ikke perfekt. Jeg elsker det, for perfektion hører ikke livet til.

Den vidunderlige mursten, som vi producerede sammen, er håndlavet og efterfølgende skåret. Jeg udarbejdede en samling af alle de eksisterende bygninger i beginerklostret ved hjælp af et Munsell-skema, det er et farvekort, som geologer anvender. For hver eksisterende bygning i beginerklostret lavede jeg en farvesymfoni, en palet, for at finde ud af, hvilken farve de ville harmonere med. Jeg fandt denne lilla-røde farve, egentlig er den umulig at betegne, og tog op til Petersen. For at ramme farven, miksede vi vin, vand og mælk. Det var helt nede på jorden. Derefter eksperimenterede vi os frem til den rette lerblanding og den rette temperatur, som resulterede i den hårdtbrændte klinker.

Facaden er på samme tid antik og abstrakt og passer dermed til stedet og tiden. Den folder mod gaden, og de rombeformede mursten får den til at virke som et tekstil, der falder nedover. Alt er en anelse irregulært, men det er meget harmonisk.

De rombeformede sten måler 37 cm i højden, 13 cm i bredden og har en tykkelse på 3,7 cm. Stenene er sat i en 3 mm fuger med indfarvet bastardmørtel, der sikrer murværkets harmoniske nuancer. Foto: Francesca Torzo

> Eksperimenter ved frokostbordet på teglværksskibet Emma. Allerede ved det første møde med Christian A. Petersen i 2013 blandede arkitekt Francesca Torzo vin, vand og mælk for at ramme den lilla-røde nuance, hun ønskede sig i den færdige sten. Foto: Martin Schubert

< Murene fandt frem til den nøjagtige placering af hver sten ved øjemål og uden brug af rettesnore. Resultatet er et præcist og levende facadeudtryk. Foto: Francesca Torzo

Der indgik både tysk og dansk ler i den færdige, blodrøde lerblanding, der blev æltet og fyldt i håndlavede træforme. Siden fulgte tørring og brænding af stenene. Fotos: Martin Schubert

*»For hver eksisterende bygning i beginerklostret lavede jeg en farvesymfoni, en palet, for at finde ud af, hvilken farve de ville harmonere med. Jeg fandt denne lilla-røde farve, egentlig er den umulig at betegne, og tog op til Petersen.«
Francesca Torzo, arkitekt*

I skala og facadelinjer forholder den nye museumstilbygning i Marbach am Neckar sig tydeligt til bindingsværkshuset fra 1711. Museets hovedindgang er placeret under det udkragede hjørne ud mod Göckelortet.

EN MANDS VIRKE UDTRYKT I ARKITEKTUR

I EN NY BYGNING I BYEN MARBACH AM NECKAR I DET SYDVESTLIGE TYSKLAND GÅR FUNKTION, HISTORIE, ARKITEKTUR OG MATERIALER OP I EN HØJERE ENHED.

Når man nærmer sig den nye museumstilbygning på Göckelortet i Marbach am Neckar fornemmer man, at arkitekterne er gået både konkret og subtilt til opgaven. I skala, facaderne linjer og materialer relaterer bygningen sig til sine omgivelser, men udformningen er samtidig inspireret af personen, om hvem det hele handler, nemlig den autodidakte, tyske astronom Tobias Mayer.

I løbet af sit blot 39-årige liv opnåede Tobias Mayer banebrydende, forskningsmæssige resultater. Blandt en lang række meritter anstillede han de første nøjagtige målinger til en topografi af månens overflade og dens bevægelser, han foretog de første observationer af fiksstjerner, og han udarbejdede en beregning af sol- og måneformørkelse.

Mayer blev født i 1723 i Marbach am Neckar, og siden 1981 har hans fødehjem, et bindingsværkshus fra 1711, dannet ramme om en mindre udstilling om hans virke. Museets ejer, institutionen Tobias-Mayer-Verein, havde i årevis næret ønske om at udvide udstillingen, og i 2014 udskrev man en arkitektkonkurrence om en tilbygning, der blev vundet af Knappe Innenarchitekten. Efterfølgende blev projektering og udførelse overdraget Webler + Geissler Architekten. I 2018 stod tilbygningen færdig – og et nyt kapitel i fortællingen om byens næstmest berømte bysbarn kunne begynde. Filosof og digter Friedrich Schiller er også født i byen.

Det oprindelige museum og fødehjem ligger midt i byens historiske centrum, omgivet af særdeles velbevarede 17-1800-tals huse i to-tre etager. For at give plads til tilbygningen blev nabohuset mod vest revet ned, hvorved hjørnegrunden ud til Göckelhof var klar til den krævende opgave.

I selve udformningen af bygningsklumpen lod arkitekterne sig inspirere af Tobias Mayers virke. Det nye bygningsvolumen

følger nøje byggegrundens ydre afgrænsning, hvorved den femkantede form var givet. Den manglekantede profil giver associationer til både fæstningsbyggeri, som Mayer beskæftigede sig med, og et observationstårn, en bygningstype, hvor den flittige astronom tilbragte så mange timer af sit liv.

Oplevelsen af et monolitisk tårn forstærkes af den frie vinduesudformning. Et seks meter højt, toetages vindue mod vest fungerer dels som udstillingsvindue, dels giver det fine udkik, når man bevæger sig fra den ene etage til den anden. Små, sekskantede vinduer øverst i to facader refererer til Mayers farvelære, som han – til brug for korrekt farvegenivelse i sine kort – udformede med tre primærfarver isat i trekanter i hexagoner.

Det oprindelige museum og den nye tilbygning rummer et samlet udstillingsareal på i alt 220 m². Route d'exposition begynder i stueetagen i tilbygningen, hvor man får indblik i Tobias Mayers tidlige liv og hans arbejder med kobberstik og kartografi. Førstesal er koncentreret om hans senere liv og mere avancerede forskning. Biblioteket finder man på 3. sal, hvor der er installeret et ovenlys til måne- og stjernestudier – som også kan foregå fra tagterrassen. Under det hvælvede loft i kælderens afholdes der foredrag og andre arrangementer, og man kan nyde en særlig Tobias Mayer-cuvée.

Facaderne i tilbygningen respekterer og forholder sig tydeligt til bindingsværkskonstruktionen i det oprindelige museum. Eksempelvis følger loft i det tilbagetrukne indgangsparti overkanten på stensokkel i 1711-tals huset, ligesom tilbygningens horisontale vindue flugter frontespiciens fodlinje. Valg af facadebeklædning var naturligvis afgørende for husets udtryk. Ubrændt ler var under overvejelse, men blev vurderet for svært at håndtere og ikke vejrbestandigt. Det var

en forudsætning, at materialet skulle være i samklang med de omgivende, flere hundrede år gamle huse, der alle besidder den smukke patina, som håndværk i byggeri muliggør. Samtidig skulle tilbygningen fremstå i sin egen ret og hverken arkitektonisk eller materialemæssigt plagiere de omgivende bygninger, der næsten alle er pudsede. Resultatet blev den håndlavede K11, hvis helt lyse nuancer genfindes i tavlene i bindingsværkshuset og de omkringliggende huses facader. Arkitekt Martin Webler præciserer: »Kolumba kommer fra jorden. Den er ægte, håndlavet og modulær. Samtidigt er den tidløs, smuk – og evigt varende.«

Tobias Mayer Museum, Marbach am Neckar, Tyskland

Bygherre: Hermann und Erika Püttmer, Tobias Mayer Verein, Marbach am Neckar

Arkitekt: Webler + Geissler Architekten BDA (Projektering og tilsyn)

Knappe Innenarchitekten (Vinder af indbudt konkurrence)

Udstillingsdesign: Vista Rasch

Entrepreneur: Team 2

Ingeniør: RIVA GmbH Engineering

Opført: 2018

Sten: K11, diverse specialsten i samme ler

Tekst: Ida Præstegaard, cand.arch.

Fotos: Lukas Roth

»Kolumba kommer fra jorden.
Den er ægte, håndlavet og modulær.
Samtidigt er den tidløs, smuk
– og evigt varende.«
Martin Webler, arkitekt

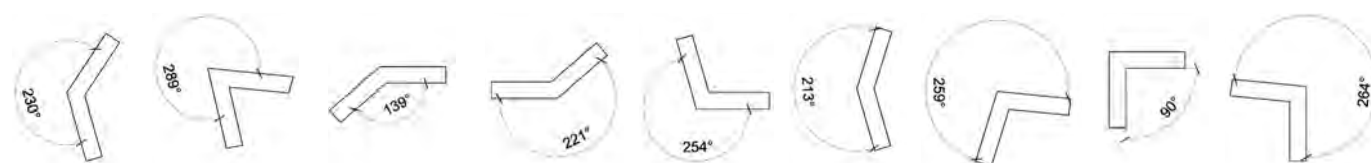
Loftet i kælderen er ikke bærende og in-situ-støbt og kunne derfor udformes som asymmetriske hvælv.

På museets førstesal kan man dykke ned i Tobias Mayers forskning, og blandt andet studere en mekanisk model af månen og jorden samt en række af Mayers originale instrumenter.

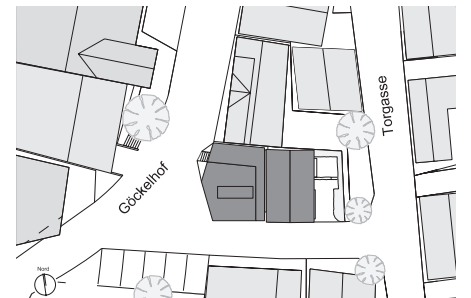

Den nye tilbygning er tydeligt differentieret i forhold til det mere end 300 år ældre nabohus, idet facadens mursten er eksponerede i stedet for pudsede. Samtidig er der fælles træk mellem de to i form af materialernes lyse nuancer og den strukturerede overflade i henholdsvis bindingsværkets tavl og de håndstrøgne mursten.

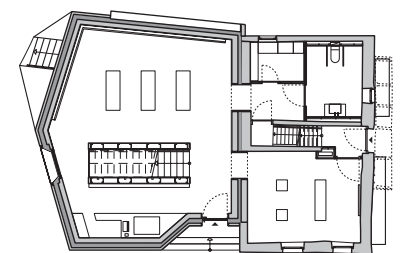

Adgang til kælderetagen foregår i det skrånende terræn via indgangsparti tilbagetrukket fra facaden.

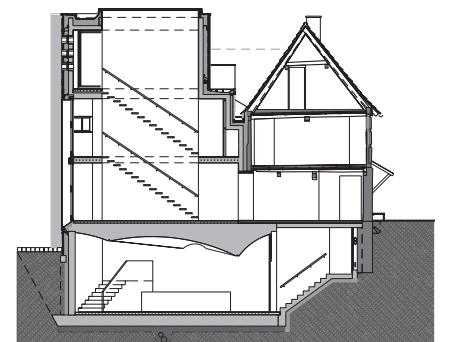
Det nye bygningsvolumen følger byggegrundens ydre afgrænsning og blev dermed femkantet. Den manglekantede profil giver mindelser til både fæstningsbyggeri og observationstårne, en bygningstype som udgjorde rammen for Tobias Mayers arbejdsliv gennem mange år.

Situationsplan

Førstesalsplan

Snit

Petersen Tegl fremstillede en række specialsten til hjørnerne i den nye tilbygning i mål, der varierer mellem 90 og 289 grader.

KVARTERETS ANKERPUNKT

SKOLEN I BELAIR FØJER BYMÆSSIGE KVALITETER TIL FORSTADEN. MED SIN KLARE, RUMLIGE AFGRÆNSNING OG ET FOR STEDET ATYPISK VALG AF MURSTEN SOM FACADE-MATERIALE TRÆDER BYGNINGEN FREM SOM ET ANKERPUNKT FOR KVARTERET OG SOM EN SANSELIG RAMME OM BØRNEENS HVERDAG.

Belair danner forbindelsesled mellem by og land. Mod øst ligger Luxembourgs tætbebyggede, historiske centrum, mod vest møder man de første marker. Landligheden præger endnu området, husene ligger som punkter i det grønne, men byen breder sig og gør gradvist området mere urbant. I den yngste, vestligste del af Belair finder man den nye skole, som på samme tid tager bestik af omgivelserne og tilføjer bymæssige kvaliteter.

»Kvarteret er nyt og blev påbegyndt for cirka 10 år siden,« forklarer arkitekt Thomas Weckerle fra Bruck + Weckerle Architekten, der har tegnet skolen. »En eksisterende stiftforbindelse løber tværs over grunden og videre ind mod byen. Derfor lagde vi skolen på den ene side af stiftforbindelsen. Den anden side kan bebygges på sigt, hvis skolen skal udvides, eller anvendes til andre formål. Mellem bygningerne vil der opstå en plads, som både tilhører skolen og hele kvarteret.«

Skolen er placeret helt ud til stien og adgangsvejen Rue Charles IV og har form som et L. Placeringen bidrager til fornemmelsen af en klar, rumlig afgrænsning af sti og vej, hvilket resulterer i en større grad af urban virkning lige her end i resten af kvarteret. Derved hæveder skolen sig blandt nabobygningerne og tegner sig som et ankerpunkt for lokalsamfundet. Bygningens tre etager aftrappes til to mod den ældre villavej, som er nærmeste nabo mod syd, for dermed at relatere sig til villaernes mindre skala. Mod Rue Charles IV i nord er facaden tilføjet enkelte knæk, så bygningen synes mindre massiv.

Håndstrøgne, gule mursten giver bygningen stoflig virkning. »Vi ønskede en facade med et blødt og imødekomende udtryk og valgte derfor mursten, der er særligt taktile,« fortæller Thomas Weckerle. »Den lyse sten relaterer til de lyse nabobygninger, men murstenens

format er meget mindre end nabobygningernes naturstensbeklædninger. Det giver facaden en levende tekstur og danner et småproportioneret gitterværk, der passer til små mennesker, til børnene. Den grå fuger i niveau med stenene sikrer, at facaden tillige danner en sammenhængende flade.«

Indgangen er placeret mod stien i vest, hvor murstenene er trukket ind i forhallen og formidler overgangen mellem ude og inde. Sandfarvede terrazzogulve og vinduesrammer i gyldent egetræ skaber sammen med de gule mursten et indbydende og venligt udtryk. »Man bliver virkelig tilskyndet til at røre ved murstenene, lege med dem,« siger Thomas Weckerle. »Børn tænker på den måde: De vil røre ved alting. De kommer sikkert til at se figurer i murstenens forskellige farvespil.«

I skolens stueetage huserer de yngste børn, de ældste på anden etage, mens der på tredje ligger en fritidsordning, som også tager sig af ekstraundervisning ud over den obligatoriske skoletid. Klasselokalerne er placeret mod nord for at opnå en jævn og rolig belysning. Et sammenbindende gangareal vender mod syd. Mellem gangareal og klasselokaler ligger garderober, toiletter og teknikrum. Overgangen fra skolen til den bagvedliggende legeplads finder sted via en muret pergola, der også giver mulighed for udendørs ophold uanset vejrlig. Lave mure skærmer pergolaen og kan bruges som bænke og borde.

Vinduer i forskellige formater skaber varierende rytmer hen over bygningens murede facader. Ventilationsåbningerne har afskærmninger, hvor huller som et rastersystem danner forskellige mønstre og figurer efter forlæg af billedkunstneren Stina Fisch. Hvert klasselokale har sine egne motiver. Det skaber identitet og får børnene til at føle sig hjemme.

Skole i Belair, Luxembourg

Bygherre: Ville de Luxembourg

Arkitekter: Bruck + Weckerle Architekten

Anlægsingeniør: T6 – Ney & Partners

Teknisk ingeniør: Jean Schmit Engineering

Kunstnerisk udsmykning: Stina Fisch

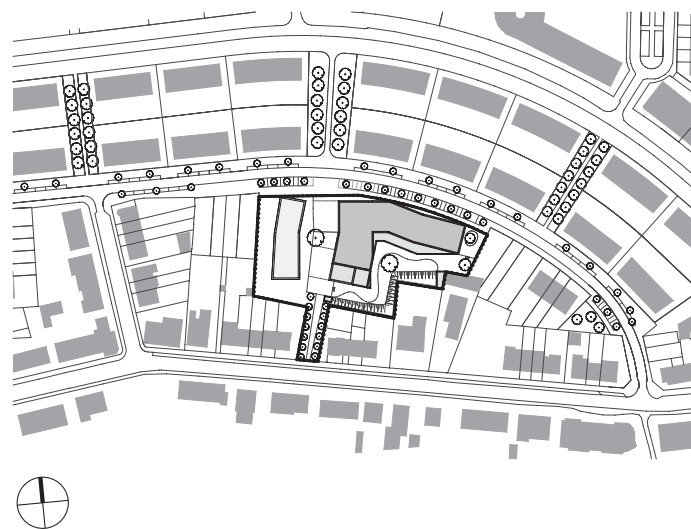
Sten: D71 DNF

Færdiggjort: 2017

Tekst: Martin Søberg, arkitekturhistoriker, ph.d.

Fotos: Lukas Roth

Situationsplan

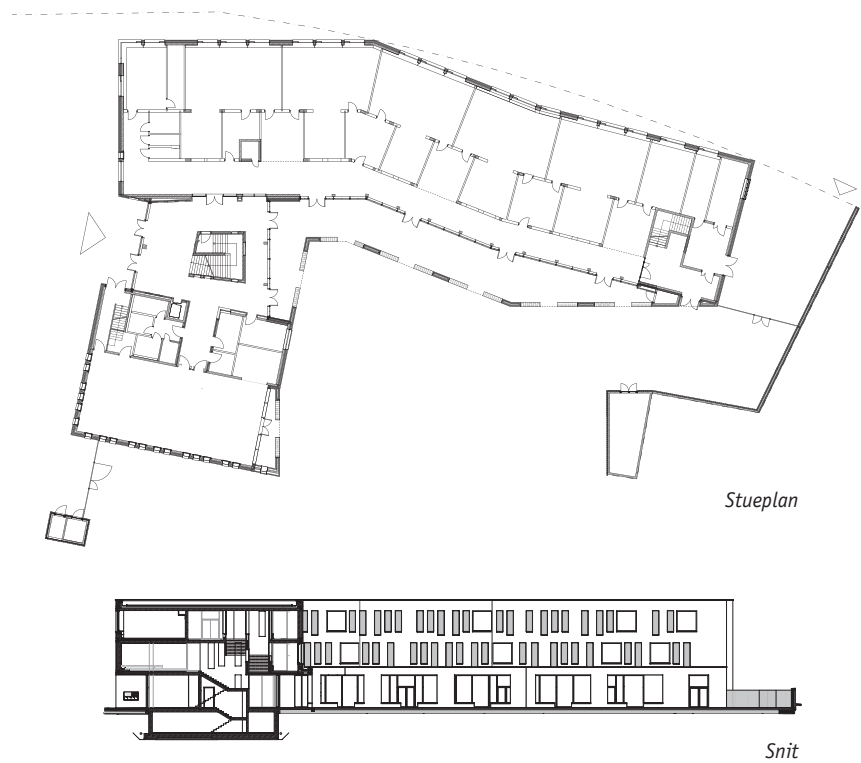
Skolens L-formede volumen er tilføjet knæk, der sammen med skiftende bygningshøjder og en pergola giver variation og sørger for tilpasning til omgivelsernes skala.

Lofterne i pergolaen er ligesom ovenlysenes lysninger malet lysegule og sørger dermed selv på overskyede dage for en varm stemning i det udendørs rum.

Bygningens lyse sten relaterer til de lyse nabobygninger. Den grå fuger er plan med stenene for at skabe en sammenhængende flade.

By og land mødes i kvarteret Belair. Skolen udgør en stærk, visuel markør i denne overgang.

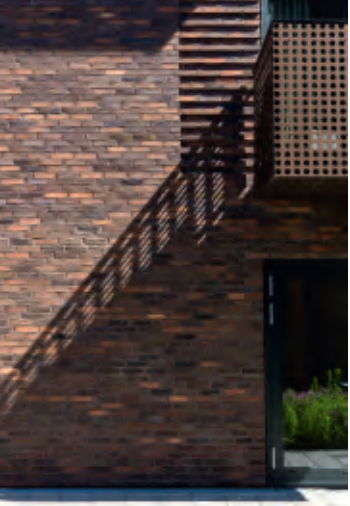

Murstenene er trukket ind i forhallen for at skabe en glidende overgang mellem ude og inde. Deres gule farve harmonerer med det sandfarvede terrazzogulv og vinduesrammer i gyldent egetræ.

»Vi ønskede en facade med et blødt og imødekommende udtryk og valgte derfor mursten, der er særligt taktile.«
Thomas Weckerle, arkitekt

Pergolaen danner en beskyttende zone mellem skolen og legepladsen og giver mulighed for uden-dørs ophold også i regnvejr. De lave mure markerer overgangen og kan desuden bruges som bænke.

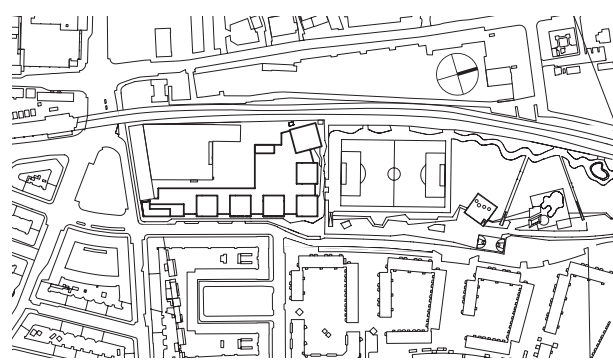
Altanernes perforerede plader i anodiseret aluminium er i farvemæssig harmoni med D48.

Det krystallinske Nordbrøtårn er blevet Nørrebro's nye vartegn.

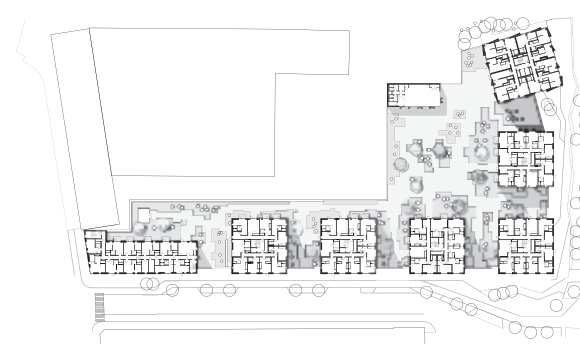
Fra Nordbrøtårnets 30. etage er der – som det eneste sted i København – offentlig adgang til en eventyrlig udsigt over byen i 100 meters højde. Herfra ser man tillige ned på punkthusenes tagterrasser.

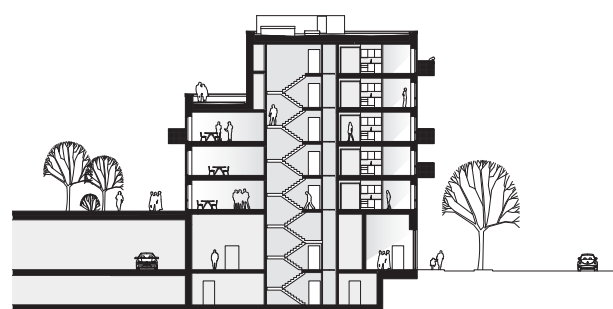
Nordbrø er opbrudt i punkthuse i varierende højder, og der trænger derfor meget lys og luft ned i Borgmestervangen. Det var desuden afgørende, at bebyggelsen fremstår åben. Stueetagen er derfor udelukkende indrettet med synlige og udadvendte funktioner.

Situationsplan

Førstesalsplan

Snit

< Tårnet er beklædt med anodiseret aluminium i en nuance tilpasset murstensens kulbrændte toner.

Nordbrø, 510 studieboliger, København

Bygherre: Danica Pension
 Arkitekt: Arkitema Architects
 Entreprenør: KPC
 Ingeniør: ÅF, Cowi
 Landskabsarkitekt: Arkitema Architects
 Opført: 2019
 Sten: D48 DNF
 Tekst: Ida Præstegaard, cand.arch.
 Fotos: Jacob Termansen

»D48 har den 'New York feeling', vi søgte. Den har en råhed, som passer til de rå betonvægge og installationer, der er eksponeret overalt i husenes interiører.«
Dorthe Keis, arkitekt, Arkitema Architects

NORDBRO PÅ NØRREBRO

BÅDE VOLUMEN- OG MATERIALEMÆSSIGT ER DET PÅ FORBILLEDIG VIS LYKKEDES AT INDPASSE ET NYT, STORT BOLIGKOMPLEKS I EN TÆTBEFOLKET BYDEL I KØBENHAVN. SAMTIDIG ER BYEN BLEVET BERIGET MED ET ELEGANT OG RAFFINERET HØJHUS.

Nørrebro er uden sammenligning den del af København, hvor unge helst vil bo. Bydelen har en attraktiv diversitet og en særlig skævhed og i øvrigt hovedstadens laveste gennemsnitsalder. Siden juli 2019 er drømmen om at bo her blevet muliggjort for yderligere 700 unge, idet Arkitema Architects med Danica Pension som bygherre har skabt et særdeles gennemtænkt og vellykket kompleks med 510 nye studieboliger, døbt Nordbro, et stenkast fra Nørrebro Station.

Et nyt byggeri i størrelsesordenen 35.000 m² midt i en tætbebygget by vækker naturligvis bekymring i lokalmiljøet. Arkitema og deres bygherre foretog da også et omfattende analysearbejde indbefattende sociologiske, byplanmæssige og tekniske studier forud for byggeriets udformning.

Nordbro er opført på en L-formet grund, der havde stået ubebygget i årevis, vis-a-vis den store, almene boligbebyggelse Mjølnerparken. Det nye byggeri udgøres dels af et 100 meter højt, aluminiumsbeklædt tårn, dels, ud mod Borgmestervangen, af en muret del, der er opbrudt i seks punkthuse for at bringe lys og luft ned i gaden.

»Helt fra projektets begyndelse arbejdede vi med at nedskalere og åbne den store bebyggelse mod lokalmiljøet. Den måtte ikke skærme sig, men tværtimod invitere ind, både fysisk og visuelt,« fortæller Dorthe Keis, arkitekt og partner i Arkitema. Bebyggelsen er udformet med en etplansbygning – en plint – der binder alle kompleksets huse sammen, indrettet med en række fællesfunktioner, der skaber liv og aktivitet i Borgmestervangen. Blandt andet læsesal, projektrum, vaskeri, fitnessrum, en multisal og viceværtkontor.

Nordbro er indrettet med stor variation i boligstørrelserne, så man har mulighed for at flytte fra en etværelses til en større lejlighed, i takt med at ens behov evt. ændrer sig. Derudover afspejler den overordnede planlægning Arkitemas bevidste arbejde med grader af fællesskab: »Den enkelte etage i hvert punkthus danner basis for et lokalt fællesskab mellem beboerne. Desuden opstår der i hvert hus, der alle har egen tagterrasse øverst, et opgangsfællesskab. Den 4.000 m² store, fælles taghave oven på den sammenbindende etplansbygning er indrettet med bænke, borde og frodig beplantning, og her er også fælleshuset placeret. Taghaven er meget populær og skaber rig mulighed for møder og interessefællesskaber på tværs,« fortæller Dorthe Keis. Det blev diskuteret, om der skulle være offentlig adgang til taghaven, men ideen blev fravalgt. Som en byrumsspecialist tilknyttet projektgruppen formulerede det: 'Allemandsland risikerer at blive ingenmandsland', og man vurderede det rimeligt, at 700 beboere kan færdes i et fællesareal, der er deres alene.

Arkitekter og bygherrer var enige om, at punkthusene skulle opføres i tegl – med reference til den rødbrune bygningsmasse, man finder på hele Nørrebro og det øvrige København. Og stenen skulle gerne have det samme patinerede, mørke udtryk, man finder i New Yorks Brownstonehuse. »D48 har den 'New York feeling', vi søgte. Den har en råhed, som passer til de rå betonvægge og installationer, der er eksponeret overalt i husenes interiører. I kraft af sit farvespil løfter stenen facadernes store flader. D48 er ikke i den dyre ende, for så havde det ikke kunnet lade sig gøre. Men overordnet giver det god mening at prioritere de blivende, ydre rammer, som vil

Samtlige punkthuse råder over en tagterrasse forbeholdt husets beboere. Derudover har alle beboere adgang til den 4.000 m² store, fælles taghave i førstesalshøjde.

bevares i mere end 100 år. Køkkenerne kræver f.eks. jævnligt udskiftning gennem tiden, uanset hvor god en kvalitet man vælger,« siger Dorthe Keis.

Danica Pension, der både opførte, ejer og udlejer Nordbro, var fra projektets begyndelse interesseret i et stort volumen. »Når man bygger stationsnært giver det mening at fortætte ved at bygge i højden. I kraft af metro og S-togsstation kan mange mennesker spredes hurtigt ud i byen,« forklarer Dorthe Keis.

At opføre arkitektur forpligter altid, men et tårn, der påberåber sig opmærksomhed på mange kilometers afstand, er ekstremt forpligtende. Med sine 22 x 24 meter i grundplan og 100 meters højde knejser Nordbrotårnet slankt og elegant. Konstruktionen er søjle/dæk, som gav total frihed i udformningen af facaden, der er udført i anodiseret aluminium, indfarvet i en bronzefarve, som rammer grundtonen i punkthusenes kulbrændte mursten. Arkitema har bearbejdet de tekniske løsninger tredimensionelt, så de fremtræder som smukke, integrerede, arkitektoniske detaljer. Eksempelvis fungerer de 70 cm udkragede, vandrette skråbånd som solafskærmning, der muliggjorde større vinduer. På samme måde fungerer facaden som en vindbryder i forhold til de luftstrømme, der normalt opstår langs facader på højhuse.

Lysets refleksioner får tårnets krystallinske facade til at sitre, og den opleves forskelligt i løbet af dagen – ligesom udtrykket ændrer sig afhængigt af afstanden, man betragter det på. Nørrebro har fået et markant vartegn – og et af byens allersmukkeste højhuse.

Arkitema, Danica og en række specialister, knyttet til projektet, har sammen skabt en bebyggelse for 700 studerede, der på alle parametre fremstår særdeles vellykket. Volumen- og materialemæssigt er Nordbro smukt indpasset i byen, og i usædvanligt attraktive rammer kan beboerne tilvælge det niveau af fællesskab, de ønsker.

For at få den nye villa, der er en del større end de omkringliggende huse, til at syne mindre, er den opbrudt i to volumener i vidt forskellige materialer. Store partier af gyldent træ medvirker også til, at facaden mod vejen fremtræder mindre dominerende.

Ikke mindst set fra luften fremstår huset som to præcise, let parallelforskudte klodser.

NYTOLKNING AF ARKETYPISK MOTIV

TO KONTRASTFULDE BYGGEKLODSE ER DET MODIGE OG VELLYKKEDE SVAR PÅ EN KLAUSULERET BYGGEOPGAVE.

På afstand ligner denne nyopførte, polske villa, kaldet Broken House, to arketyperiske byggekloster, den ene hvid, den anden teglbrun, placeret i forlængelse af hinanden. Tættere på åbenbarer huset sig som et overbevisende og forfinede stykke moderne arkitektur, skabt af den polske arkitekt Igor Kazmierczak, S3NS Architektura.

Villaen ligger i Oporów, en forstad til Wrocław. Kvarteret er præget af mindre, traditionelle enfamiliehuse med smalle gavle og stejle saddeltage, bygget i første halvdel af det 20. århundrede. Broken House erstatter et af disse småhuse, som viste sig alt for beskedent til den nuværende ejers boligbehov.

For at sikre, at området bevarer sit historiske særpræg, er nybyggeri underlagt en række klausuler, der udstikker retningslinjer for bl.a. taghøjde, gavlbredde, størrelse samt overordnet arkitektonisk udtryk.

Igor Kazmierczak har valgt at videreføre det stedspecifikke arkitekturmotiv, men i dubleret form, så den nye, langt større villas volumen er brudt ned i to enheder, fuldbetrukket med hver sin hud. Lodrette og skrå planer udgør således en samlet form uden synlige spor eller overgange. Kontrasten mellem disse to byggekloster er maksimal. Den ene fremstår kølig, helt glat og kridhvid med pudsede facader og tagflader. Den

anden varm, langt mere taktil og levende i teglbrune nuancer. Her udgøres huden af Kolumba-facader og tagflader belagt med farvematchende Cover.

Det dobbelte byggeklostermotiv opleves først og fremmest fra vejen og det offentlige rum. Det bevirker på fornemste vis, at Broken House indpasser sig typologisk i det historiske kvarter og syner langt mindre, end det er. Mod haven afslører villaen sig som en større, sammenhængende L-form.

At byggeklost-illusionen i så høj grad fungerer og fremstår som et prægnant og modigt, arkitektonisk svar på en stedbunden udfordring, skyldes en yderst præcis formgivning og detaljering, samt udsøgte materialer og fornem, håndværksmæssig kvalitet.

Villa Broken House, Oporów, Wrocław, Polen

Bygherre: Privat

Arkitekt: S3NS Architektura, Igor Kazmierczak

Ingeniør: Igor Kazmierczak

Opført: 2019

Sten: C4, K43

Tekst: Tina Jørstian, cand.arch.

Fotos: Maciej Lulko

Mod haven danner boligen en større, sammenhængende L-form, der med store glaspartier åbner sig mod terrassen.

Stueplan

Snit

> Den nye villa demonstrerer meget dygtigt håndværk, blandt andet er sammenføjnngen i gavlene af tagets Cover-belægning og facadernes murværk i Kolumba lydefrit udført.

Vierkandthofs tre længer forskyder sig i forhold til hinanden, og der skabes yderligere variation via skævvinklede flader og fremskudte partier.

Kun Vierkandthofs stueplan er sammenhængende. Opefter konfigurerer længerne sig som tre selvstændige volumener under hver sit saddeltag.

Vierkandthof, Bad Zwischenahn, Tyskland

Bygherre: KCR Immobilien GmbH

Arkitekt: Gewinner Architekten – Ingenieure,

Projektleder: Arkitekt Kerstin Kramer

Entreprenør: Borchers GmbH, Augustfehn

Ingeniør: IBSH GmbH, Vechta

Opført: 2018

Sten: K4, C44

Tekst: Tina Jørstian, cand.arch.

Fotos: Daniel Sumesgutner

Et fælles gårdrum åbner sig mod et naboliggende plejecenter.

Plan

Snit

Anvendelsen af Kolumba og Cover i samme brunrøde nuancer binder bebyggelsen sammen, mens de to tegls forskellige stoftighed danner fine kontraster i facadeudtrykket.

NÅR ULIGE BEFORDRER

BEBYGGELSEN VIERKANDTHOF TRÆKKER I BÅDE SOCIAL OG ARKITEKTONISK FORSTAND PÅ BEGREBET 'ULIGE'.

Lige børn leger bedst, lyder et gammelt ordsprog. Men ulige kan også være befordrende. Det er den nyopførte bebyggelse Vierkandthof, der rummer to småbørnsinstitutioner, en offentlig café og 19 lejelejligheder, et interessant eksempel på. Og ikke kun i den sociale betydning af ulige.

Komplekset ligger i den nordtyske by Bad Zwischenahn, hvor bygherren, det familieejede ejendomsselskab KCR, også driver et naboliggende ældreplejecenter. Vierkandthof er opført på den grund, hvor bygherrefamiliens private villa tidligere

lå, men navnet er en reference til en firelænget fødegård flere generationer tilbage.

Med Vierkandthof ville KCR skabe nye, og ud fra en konform tankegang, 'ulige' relationer mellem plejecentrets ældre beboere og byens yngre medborgere. De ældre kan tilbyde børnepasningshjælp i bebyggelsens to institutioner, yngre beboere i kompleksets lejligheder kan knytte kontakter til de ældre naboer, og alle generationer kan mødes med hinanden og med byens borgere i øvrigt på Café Vierkandt.

Den treetages bebyggelse er arrangeret som tre gårdlænger omkring et fælles gårdrum – med en anden slags 'ulige' som gennemgående arkitekturprincip. Grundplanen er ikke retvinklet, men skæv, så gårdrummet åbner sig i en inviterende gestus mod plejecentret. Etageplanerne forskubber sig yderligere i forhold til grundplanen og hinanden, ligesom flere af facaderne knækker og forskyder sig.

Kun i stueplan er længerne sammenhængende. Opefter konfigurerer de sig som tre selvstændige volumener under hver sit saddeltag. Sammen med de skæve, brudte flader nedbryder det skalaen i overensstemmelse med de omkringliggende huse.

For at styrke fødegårdsreferencen er der anvendt håndlavede tegl som facade- og tagbeklædning – det samler volumenerne og udstråler kvalitetsbetonet, traditionel byggeskik. Alle ydermure er beklædt med en kombination af Kolumba og Cover i dybe, brunrøde nuancer. De tre store saddeltage er belagt med Cover.

K4 laves af engelsk ler, hvor der tilføjes sand i træformen. Sandet præges ind i leret under brænding, hvorved stenen opnår sit karakteristiske udtryk.

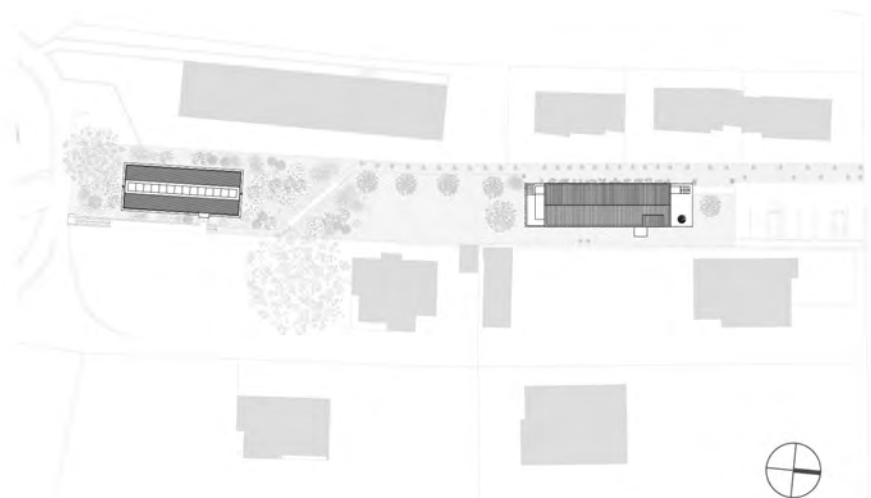

Haven, der omkranser de to huse, er beplantet med florlette, blomstrende stauder. Små stier er lagt med tegl i rødbrune toner som Atelierets facader.

En trappe i in situ-støbt beton leder op til Atelieret fra den lille skovsti. Med den rødbrune teglfacade har arkitekterne tilstræbt en rolig og kontrasterende baggrund til de grønne omgivelser.

Situationsplan. Atelieret ligger syd for det senere opførte Ca' Ospiti.

DET DYBT ALVORLIGE OG LEGENDE LETTE

TO NYE OG MEGET FORSKELLIGE HUSE TEGNET AF STOCKER LEE ARCHITETTI DEMONSTRERER PÅ HVER DERES MÅDE EN SÆRDELES INDSIGTSFULD TEGLFORSTÅELSE.

I den lille, schweiziske by Rancate har tegnestuen Stocker Lee Architetti opført to underspillede og ganske ekstraordinære huse på en usædvanligt langstrakt grund, på 13 x 122 meter med kig til det imponerende bjergmassiv, Monte Generoso, mellem Luganosøen og Comosøen. Den lange grund er bebygget med to smalle længehuse, ét i hver ende. Mod nord og nærmest vejen har tegnestuen i marts 2020 opført en etageboligejendom, Ca' Ospiti, med fem lejligheder, og i den modsatte ende mod syd har arkitekterne året forinden opført et atelier, der huser tegnestuen. De to bygninger udspænder grunden, men de udspænder også et anvendeligt, aktualiseret felt for teglstensforståelse. Byggegrunden ligger i udkanten af byen i et område, hvor småindustri, beboelsesbygninger, vinmarker og naturområder ligger side om side og fletter sammen i en organisk helhed. Dong Joon Lee fortæller: »Grunden har sin form fra den gamle landsbys udstykning; lang og smal, omgivet af vinmarker, skov, småindustri, boliger og by. Vi ønskede at bygge meget specifikt efter denne varierede kontekst. Atelieret ligger nærmest skoven og er sænket ned i terrænet for at fylde mindre og lade naturen fylde mere. Ca' Ospiti ligger nærmest vejen og forholder sig i materialer og formsprog til byen.« Sammenblandingen af boliger og tegnestue på samme grund virker ganske naturlig, ja næsten oplagt.

Det smalle, langstrakte grundstykke afspejler den tidligere udstykning til agerbrug. I dag danner området byens kant mod vinmarker, jordbrug, boliger og småindustri.

ATELIER

Stocker Lees Atelier er noget så sjældent som et svævende hus i teglsten. Huset måler i grundplan 6,60 x 17,60 m og er bygget stramt op i en tæt fagdeling af 29 bærende træsjøle-bjælke-rammer, der står på in situ-støbte mure i beton, der omkranser den delvist nedgravede underetage. Herover løber underfacadens glasbånd, der ligger i let tilbagetrukket reces fra den ovenliggende teglmonolits massiv, udført i dybt rødbrune teglsten. »De rødbrune sten refererer til cottagehus-arkitekturen, der indpasser sig så naturligt med sine farver i landskabet. Samtidig er formerne klare og stærke uden at dominere naturen,« siger Melanie Stocker. Teglhuset står sitrende i luften, og den utraditionelle løsning med et tilsyneladende svævende teglstenshus virker hverken animeret eller krukke, skønt det ikke er dét bygningshierarki, der oftest forbindes med teglstensarkitektur. Når Atelieret alligevel opleves så påfaldende ligetil i sin fremtoning og så overbevisende i sit hierarki, skyldes det på den ene side den selvfølghed, hvormed Stocker Lee har bygget huset op, og på den anden side den enorme præcision og veneration for detaljen.

Gavlene fremstår i Kolumbasten opmuret i vildt forbandt. Tagfladerne, der med et par knæk dels folder op og bliver til rytterlys, dels folder ned og bliver til facader, er behængt med teglskaller i samme ler og brænding. Hvor den traditionelle murstensmur fletter om hjørnet, må Stocker Lee tænke hjørnedetaljen forfra, da gavlenes Kolumbasten og langfacadernes teglskaller ikke uden videre lader sig flette. Detaljen er løst med stor overbevisning. Legende let og med en umiddelbar selvfølghed er hver enkelt kolumbasten tilskåret, så teglskallerne med deres overlappende ophængning folder sig ind i gavlmurens flade. Man føler ikke, det kunne være løst anderledes.

I det indre tegner den repetitivt bærende trækonstruktion rummet i en halvdækkende, hvidmalet finish. Med den tværgående trækonstruktion opstår en naturlig bearbejdning af overfladen i bygningens indre, hvor de ellers store vægflader brydes op og giver en form for rumlig taktilitet. Ved vinduesbåndet opdeles de lange ruder, og der opstår en rumlig filtrering af såvel lys som indblik, og trods vinduesbåndets stringens fremstår rummet vibrerende og opvakt.

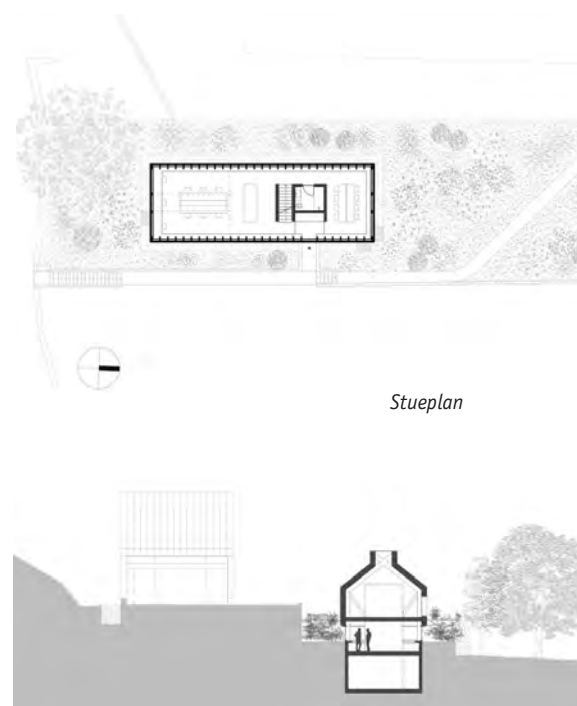
Arkitekterne Dong Joon Lee og Melanie Stocker – der også privat danner par – har haft tegnestue sammen siden 2005. Deres egen bolig, ligeledes tegnet af dem selv, ligger syd for Ca' Ospiti.

*»Grunden har sin form fra den gamle landsbys udstykning; lang og smal, omgivet af vinmarker, skov, småindustri, boliger og by. Vi ønskede at bygge meget specifikt efter denne varierede kontekst.«
Dong Joon Lee, architect*

Gavlene af Kolumbasten er nænsomt tilskåret, så de kan flette sig sammen med tagfladens og facadens teglskaller. Resultatet er en både minimal og detaljerig hjørneløsning.

*»De rødbrune sten i Atelieret refererer til cottagehus-arkitekturen, der indpasser sig så naturligt med sine farver i landskabet.«
Melanie Stocker, arkitekt*

Betonsokkelens overkant ligger akkurat i niveau med terrænet. Mødet mellem hus og have formidles af en skarptskåret rende, lagt i lyse, rundslebne strandsten, der klarer afvanding.

Den adgangsgivende stueetage, delvist placeret under terræn, er indrettet med tegnesal. Den flotte og karakteristiske trækonstruktion, malet i mat, halvdækkende hvid maling, tegner rummet.

Underfacadens glasbånd ligger i let tilbagetrukket reces fra den overliggende teglmonolits massiv, som derved står sitrende i luften ovenover den grønne staudesky.

Ca' Ospiti's østvendte facade er komponeret med vindueshuller i mange formater, altaner og karnap. Udsigten herfra er betagende, og alle lejligheder nyder godt af den.

CA' OSPITI

Mod nord, nærmest vejen, har Stocker Lee opført beboelsejendommen Ca' Ospiti, hvor længemotivet er forfulgt i sin minimale og rendyrkede form. Huset måler i grundplan 19,4 x 6,6 meter, og forholder sig som Atelieret i sin udstrækning til grundens lange og smalle format. Gavlprofilen tegner huset ved ankomsten til grunden, og her er ingen usikre streger: en høj, smal bygningskrop rejser sig fra jorden på en sokkel i in-situ-støbt beton. Saddeltagets profil tegner sig skarpt mod himlen med det lyst, metaldækkede tags knappe detaljering uden udhæng. Soklen folder sig ned i terrænet, danner støttemure omkring nedgange og folder sig til trappetrin til husets underetage. Soklen fortsætter desuden ud i terrænet og danner sti og forplads

med cirkulære udskæringer til beplantning. Et enkelt greb, der raffineret løser overgangen fra terræn til hus.

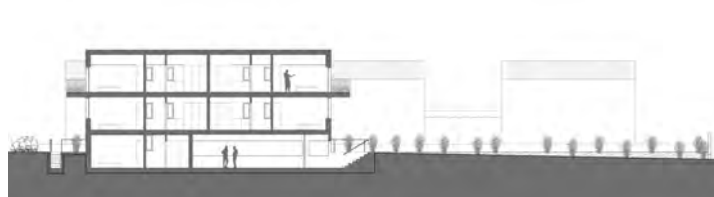
Oven på den høje, hvide betonsokkel rejser bygningskroppen sig, klædt i helt lyse Kolumbasten opmuret i vildt forbandt. Tonaliteten er nøje afstemt mellem den hvide betonsokkel og stenenes varme, gråhvide farver. »Huset er holdt lyst og enkelt i sin materialitet for at tilpasse sig den bynære kontekst, det ligger ud til modsat Atelieret, som ligger trukket tilbage på grunden med skoven som nærmeste genbo,« forklarer Lee. Stenene er opmuret med glattet studsfuge og trukket liggefuge indfarvet i samme tone som stenen. Med den lyse og ensartede tonalitet opstår et ganske svagt, men karaktergivende,

I Atelieret har Stocker Lee bearbejdet længehusets klassiske gavlmotiv med det markant figurativt, gennemløbende rytterlys. I Ca' Ospiti er motivet bearbejdet i sin mest knappe og rendyrkede form.

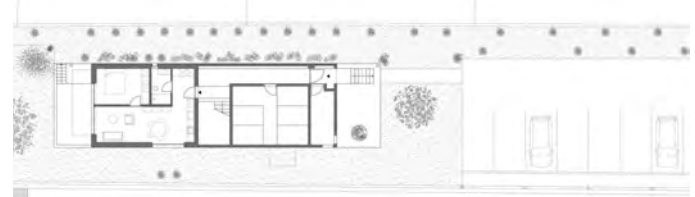

Det sartlyse murværk med tilbagetrukne liggefuger skaber et diskret skyggespil, der sammen med Kolumbastenene understreger husets langstrakthed.

Underetagen indeholder en lille gæstelejlighed. Fra soklen nærmest vokser støttemure ud og danner et lille, semi-privat gårdrum med adgang til haven.

Længdesnit

Stueplan

Langs den vestvendte facade løber havestien til Atelieret. For at undgå indbliksgener er vinduer erstattet med fletmurværk, der lukker lys ind til de bagvedliggende, sekundære rum i boligerne.

I Ca' Ospiti er interiøret udført i få materialer. Den in situ-støbte sokkel står i det indre ubehandlet.

Trappen er udført i beton og med håndliste og delvist værn i jern i en ubehandlet finish, der patinerer, så den sorte grundfarve changerer med grønne og blå toner.

horisontalt skyggespil i den enkle facade. Bag den vestvendte langfacade er entre og badeværelse placeret. Her lukkes dagslys ind, filtreret gennem et åbent, flettet murværk, hvorved egentlig fenestrering af facaden undgås og indblik til boligerne minimeres. De øvrige facader er i en nærmest legende komposition udstyret med udkragede altaner, franske altaner, vinduer af forskellige formater og en skulpturel, vestvendt kvist. Altanerne med hvidlakerede værn i moderne filigran af fladjern tilfører facaden ornamentik. Den østvendte langfacade med vinduer i mange formater er et studie i den balancekunst, som fri komposition ofte er. Resultatet er ganske overbevisende.

Stocker Lees Atelier og Ca' Ospiti demonstrerer en overbevisende og veludført balancegang mellem det legende lette og det dybt alvorlige. Når jeg indledningsvis skriver, at Stocker Lee Architetti ikke blot udspænder den langstrakte grund, men også udspænder et aktualiseret felt for teglstensforståelse, skyldes det, at arkitekterne som få lykkes med at dyrke murstensens iboende egenskaber af masse og overflade, taktilitet og masseproduktion. Det lykkes de med i en gennemarbejdet bebyggelse, hvor egenskaberne synliggøres i foldede, rumdannende tagflader, nytænkende, flettede hjørner og tunge facader svævende over blomsterenge. Dybt alvorligt og legende let.

Atelier, tegnestue og Ca' Ospiti, beboelseshus, Rancate, Schweiz

Bygherre: Stocker Lee Architetti

Arkitekt: Stocker Lee Architetti

Ingeniør: De Giorgi & Partners; Mauro Vismara

Tømrer: Gotthard Holzbau, Flüelen

Atelier:

Opført: 2019

Sten: K48, C48, og div specialsten

Ca' Ospiti:

Opført: 2020

Sten: K91

Tekst: Albert Algreen-Pedersen, arkitekt MAA, ph.d

Fotos: Paul Kozlowski

»Huset er holdt lyst og enkelt i sin materialitet for at tilpasse sig den bynære kontekst, det ligger ud til modsat Atelieret, som ligger trukket tilbage på grunden med skoven som nærmeste genbo.«
Dong Joon Lee, arkitekt

Med sin præcise, knappe form og naturlige materialer i høj kvalitet placerer Stocker Lees seneste bygning sig selvfølgeligt og elegant i landskabet.

HUSET MELLEML FYRRETRÆERNE

GAMLE, KARAKTERFULDE FYRRETRÆER PÅ HOLLANDSK NATURGRUND HAR UDSUKKET RAMMEN FOR UDFORMNING AF UTRADITIONEL, NY BOLIG.

Huset blander på den mest naturlige måde ind mellem de gamle, høje fyrretræer, der er grundens særkende. Som havde det ligget her i mange år og langsomt taget farve af omgivelserne. Og samtidig er der helt åbenlyst tale om en nyopført bolig i et moderne, klart og utraditionelt formsprog. Det er overlegent gjort.

Fyrretræerne er ikke kun karakteristiske for denne grund, men for hele kvarteret, der ligger i udkanten af den hollandske by Zeist. Det naturskønne område hedder tilmed Hoge Dennen, som er den hollandske betegnelse for høje fyrretræer.

Da arkitektfirmaet Engel Architecten fik opgaven at tegne huset, der er opført på en trekantet grund, gik de indledningsvis programmatisk til værks. Der var ingen tvivl om, at der skulle gøres alt for at bevare de gamle fyrretræer. Derfor blev deres placering og diameter som det første markeret på terrænplanen, hvorpå det ønskede bygningsvolumen blev placeret som en samlet klods på det tiloversblevne areal. Volumenet blev efterfølgende splittet op i fire enheder, som blev trukket fra hinanden. De to største klodser, der skulle rumme selve boligen, blev parallelforskudt en anelse i forhold til hinanden og adderet til henholdsvis to og tre plan. Garagen fik sin egen enhed, mens et mindre annekts til pejsebrænde lagde beslag på det sidste element.

Kvarteret er underlagt et regulativ, der tilsiger, at huse skal opføres med taghældning. Byggherren ønskede imidlertid et moderne udtryk med fladt tag. Løsningen blev at ophøje den skrånede flade til et gennemgående motiv for udformning af både tag og facader.

Tagfladerne på de to boligenheder og garagen har ensidig hældning, mens facaderne ganske utraditionelt skrâner seks grader. Dette greb fungerer overordentlig godt. Det giver huset et helt særegent udtryk, monolitisk og velforankret i jordplanet.

En gennemgående baldakin placeret over stueplan binder de fire volumener sammen til en helhed og sikrer, at indgangspartiet, en

vestvendt terrasse og parkeringsarealet er overdækket. Endelig skærmer den om sommeren mod direkte solindfald i huset, så det holdes svalt.

De to boligenheder forbindes af en smal, toetages, glasdækket mellemgang, som trækker dagslys ind i husets rum.

Alle vinduespartier er placeret, så der opnås størst mulig kontakt med det omgivende natursceneri og samtidig tilvejebringes det fornødne privatliv. I de nordvendte facader mod vejen er vinduesåbningerne derfor forholdsvis beskedne i størrelsen – hvilket også tjener det formål at reducere varmetab i vintermånederne. Mod syd er vinduerne større, blandt andet åbner opholdsrummene i stueplan sig med store glaspartier mod terrasserne og den trækklædte grund.

Husets dør- og vinduespartier er trukket tilbage fra facadeplanet, og især de dybe vinduesåbninger i de øvre etager har en markant nichekarakter, der på en fin måde underdeler de store flader.

Baldakin, dør- og vinduesrammer, garageport samt nogle mindre facadepartier i stueplan fremstår i gyldenlakeret træ, som danner en afbalanceret kontrast til facadernes køligere udtryk.

Som antydet kunne man især på afstand forledes til at tro, at der var tale om et hus, der over tid var gået i ét med de omkringstående fyrretræer – med mindelser om gamle, klinkbyggede træfacader. I en moderne og holdbar udgave kan sådan et udtryk skabes med de håndlavede Cover-tegl. Derfor vendte Engel Architecten sig mod dette materiale, som viste sig at findes i præcis de changerende, gråbrune nuancer, som sammen med teglets taktile overflade overbevisende matcher de gamle fyrretræsstammer.

De valgte Cover-tegl giver et forholdsvis lyst facadeudtryk, som fremhæver træernes vekslende skyggespil over fladerne. Det styrker yderligere den vellykkede symbiose mellem tegl og fyr.

> Et lokalt byggeregulativ krævede, at huset skulle have tag med hældning. Det ophøjede arkitekterne til bærende motiv og gav derpå også facaderne en svag, men virkningsfuld hældning.

> Facadernes Cover matcher med sit gråbrune farvespil og levende udtryk fuldstændigt de gamle fyrretræsstammer.

< På den mest naturlige måde blander huset ind mellem de høje, gamle fyrretræer, som havde det ligget her i mange år. Samtidig er formsproget helt åbenlyst stramt og moderne.

Husets volumen er underdelt i fire enheder, hvoraf de to største udgør selve boligen. De er derfor forbundet af en smal, glasoverdækket mellemgang, der trækker dagslys ind i alle rum.

Den smalle mellemgang i glas giver fine kik til de smukke træer på begge sider af huset.

< Teglene fremstår forholdsvis lyse, hvorved fyrretræernes fine skyggespil over facaderne tegnes endnu tydeligere.

Enfamiliehus, Zeist, Holland

Bygherre: Privat

Arkitekt: Engel Architecten

Landskabsarkitekt: Anet Scholma

Entreprenør: Kormelink

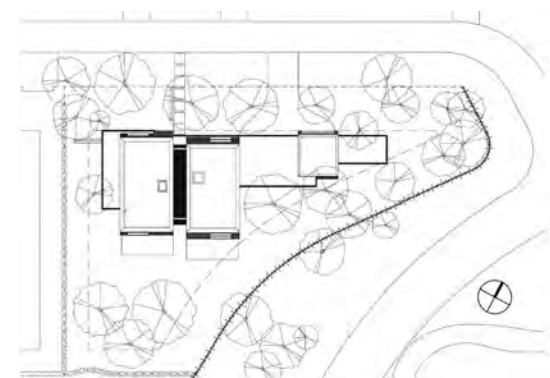
Ingeniør: Fundament Bouwadvies

Opført: 2019

Sten: C96

Tekst: Tina Jørstian, cand.arch.

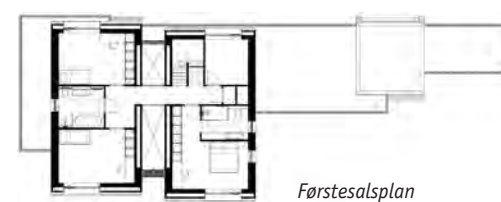
Fotos: Luuk Kramer

Situationsplan

Stueplan

Førstesalsplan

Snit

KARAKTERFULDT MURVÆRK

ENGELSK STILTRÆK FORLENER ET STRAM OG ENKELT FORMSPROG MED KARAKTER OG SJÆL. FINE, MUREDE DETALJER BIDRAGER YDERLIGERE TIL DEN MARKANTE, ARKITEKTONISKE HELHED.

Villaen er føjet sammen af flere bygningskroppe, et gavlmotiv gentages, en langstrakt skorsten figurerer centralt. Husets murede facader og teglklædte tagflader står i dybe, brunlige nuancer. Alt sammen stilelementer, der leder tanken hen på den traditionelle, engelske cottage. Dette 'importerede' islæt tilfører karakter og sjæl til det i øvrigt stramme, monolitiske formsprog og er selvfølgelig ikke en tilfældighed. Arkitekt Andreas Lauesen, der har tegnet huset og også bebor det sammen med sin familie, er engelsk gift.

Den 375 m² store bolig i henholdsvis ét og to plan plus delvis kælder er opført på en naturskøn grund i Gl. Holte, grænsende op til Søllerød Naturpark. Bygningsmassen er underdelt i tre længer med relativt stejle saddeltage og bundet sammen af en mellembbygning med fladt tag, der giver plads til en rummelig tagterrasse. Huset har mange og ganske forskelligartede vinduesåbninger, så alle rum får dagslys fra to eller tre sider. Det reducerer modlysblænding og giver fint modulerede rum.

For at opnå et optimalt indeklima er villaen fuldmuret i Kolumba tegl med tagdækning i Cover. Andreas Lauesen forklarer: »Jeg var på jagt efter et tegl, der minder om de klassiske, engelske brown bricks. Det viste sig, at den udgave af Kolumba, der oprindeligt blev udviklet til Skuespilhuset i København, netop er brændt af sådan en dybttonet, brun, engelsk ler. For at understrege husets monolitiske udtryk ønskede jeg et tagtegl i samme proportioner og materiale som facadestenen. Kun Petersen Tegl kunne levere en sådan løsning i form af Cover. Det var første gang, teglværket skulle fremstille Cover i netop dette ler, og det har været så befriende at samarbejde med en virksomhed, der uden forbehold er med på sådan et projekt.«

De to sydvendte gavle, hvoraf den østlige er fremskudt, flankerer en stor træterrasse, som via glasfoldedøre kan glide sømløst sammen med det bagvedliggende køkken-spiseareal. Den aflange, murede skorsten, der skyder ud i den vestlige side af terrassen, fungerer også som læmur og ramme om et indbygget udekøkken med grill. Og så udgør den et kraftfuldt, dekorativt element. I terrassens modsatte side giver en muret trappe adgang til tagterrasen og danner samtidigt endnu et markant, visuelt blikfang. Terrassens mikroklima nyder i øvrigt godt af det omkransende mørke tegl, der i dagtimerne akkumulerer solvarme, som afgives i aftentimerne.

Foruden de charmerende engelsk-inspirerede træk har huset endnu et særpræg, som giver sig til kende tættere på: Overalt opdager man fine, murede detaljer, der udstråler omhu, kvalitet og godt håndværk, ligesom de på fornem vis udnytter teglets iboende stoflighed og subtile reliefvirkning. »Jeg brugte meget tid med murerne under byggeriet. Vi vendte og drejede tingene, ledte efter de bedste løsninger og fandt også frem til nye måder at anvende teglet på,« fortæller Andreas Lauesen. Af bemærkelsesværdige detaljer kan nævnes: Et standerskifte, hvor huset møder jordplanet – det tillader vandet at løbe fra og antyder rent visuelt et sokkelmotiv. Sådan en løsning er kun mulig, fordi Kolumba-teglet er så hårdt brændt, at det har stor modstandsdygtighed over for vand og fugt. En række høje, smalle kviste får karakter via en fremtrukket ramme af Kolumba, mens deres trekantede inddækninger udgøres af Cover lagt plant. En murkrone ved foden af tagterrasen er lagt med vandrette Cover-tegl, hvis underside-hængsler danner et diskret relief. Endelig nåede arkitekt og murer frem til en helt ny anvendelse af en dobbelt, stålforstærket Kolumba-variant, der normalt benyttes som overligger. Her fungerer den som trin på den murede trappe. Disse eksempler afslører alle et dygtigt og kreativt blik for teglets kvaliteter og for bygningsdetaljer, der føjer sig ind i og beriger en markant, arkitektonisk helhed.

Enfamiliehus, Gl. Holte, Danmark

Bygherre: privat

Arkitekt: Force4 Architects

Entreprenør: Viuff, KC Murer, Tømreentreprisen m.fl.

Ingeniør: T-Kon, JL Engineering

Opført: 2019

Sten: C57, K57, Specialsten i samme ler

Tekst: Tina Jørstian, cand.arch.

Fotos: Anders Sune Berg

Husets kviste har murede indramninger i Kolumba.

Taget er belagt med Cover, brændt af samme engelske ler som facadestenen.

Fra alle vinkler – her nordvest – fremstår huset karakterfuldt og helstøbt.

> Der er tydelige referencer til den klassiske, engelske cottage i husets arkitektur- og materialeudtryk. Anvendelsen af mørktonede tegl i det fuldmurede hus er således inspireret af de traditionelle brown bricks.

En muret trappe op til tagterrassen er et af husets markante, dekorative elementer. Trappens trin udgøres af teglelementer i K57 produceret af Petersen Teglg.

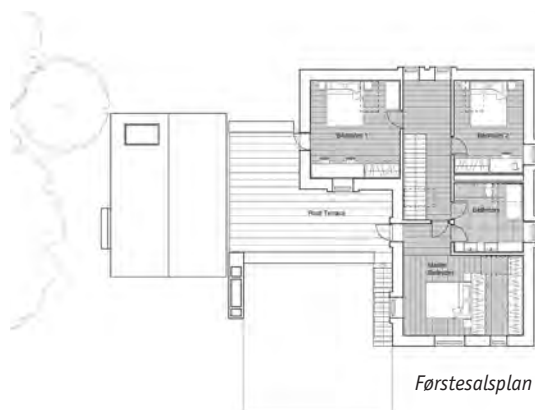
Facade- og tagtegl brændt af samme lertype skaber sammen med de præcise og stramme linjer et moderne, monolitisk udtryk.

Mod syd grænser villaen op til de åbne arealer i Søllerød Naturpark.

Stueplan

Førstesalsplan

Snit

Situationsplan

»Vi har valgt at bruge få, men robuste materialer, der spiller sammen med omgivelserne, og som desuden ældes med værdighed.«
 Karoline Igland, arkitekt, Henning Larsen Architects

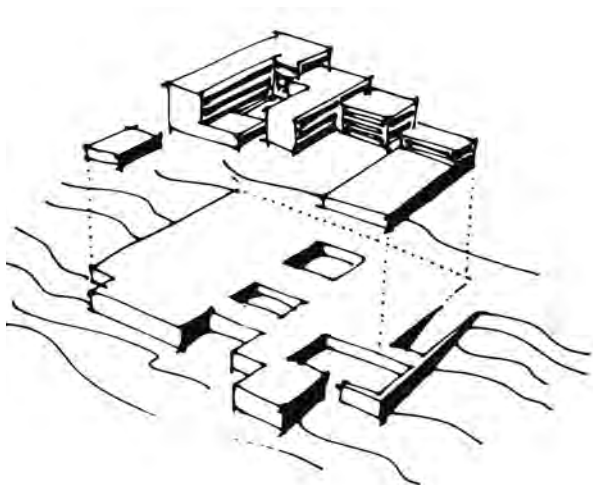
Snit

Det nye Campus Ås er skabt ved at bygge otte bygningskroppe sammen. Størstedelen af husets kvadratmeter er placeret under terræn for at minimere bygningsens synlige volumen i landskabet. Foto: Jacob Due

DET SMÅ I DET STORE

MED ET OVERBEVISENDE ARKITEKTONISK GREB LØSER DEN NYE UDBYGNING AF CAMPUS ÅS UDEN FOR OSLO EN STOR OG KOMPLICERET UDFORDRING.

Det er et stort hus. Det nye Campus Ås er 63.100 m² og den største udbygning nogensinde i skole- og universitetssektoren i Norge. Det nye campusbyggeri muliggør ønsket om at samlokalisere Veterinærinstituttet, et selvstændigt biovidenskabeligt forskningsinstitut, og Veterinærhøgskolen – en del af Norges miljø- og biovidenskabelige universitet (NMBU).

Det store hus består i realiteten af otte sammenbyggede huse og rummer i alt 2400 rum. Norges Statsbyg er projektets opdragsgiver, og teamet bag udgøres af Henning Larsen Architects, Fabel Arkitekter, LINK Landskap, Multiconsult og Erichsen & Horgen. Der er tale om et sammensat og højt specialiseret rumprogram, fra fællesfaciliteter med kantine, bibliotek og kontorer til undervisningslokaler og hyperspecialiserede rum som laboratorier, stalde, akvarier, dyrehospital m.v. Huset er det første i verden, hvor raske og syge dyr er samlet under samme tag, hvilket i forskningsøjemed var ønskeligt. Det har givet arkitekterne ekstra benspænd. De nødvendige krav om at undgå smittespredning fra syge dyr har medført flere lige så nødvendige krav til arkitekturen: øget fysisk afstand mellem raske og syge dyr, mange afgrænsede ind- og udgange til dyr, affald, mennesker m.v. samt desuden store krav til ventilation. Tilsammen har disse fordringer affødt et byggeri med en form for 'komprimeret udstrakthed', hvor talrige rum og bygninger føjer sig om hinanden og med store, vinduesløse flader afsat til tekniske installationer.

Det nye Campus Ås er opført i udkanten af Veterinærhøgskolens parkområde med sine historiske bygninger og i

umiddelbar nærhed af den fredede hovedbygning, Urbygningen, opført af arkitekt Ole Sverre i røde mursten i 1901. »Universitetet i Ås ligger i et smukt landskab, og selve campusområdet er et parklignende område med mange, gamle, smukke bygninger. Den nye bebyggelse er meget større end den eksisterende bebyggelse i området, så vi var tvunget til at gå meget ydmygt til opgaven. Vi ønskede at træde varsomt i dette rum,« beretter Lasse Brøgger fra Fabel Arkitekter. Det ønske er bl.a. imødekommet ved, at størstedelen af bygningsmassen ligger under terræn, ved at begrønne tagfladerne og ved at nedbryde huset i mange, sammenbyggede volumener.

Husets logistik er løst med et arkitektonisk greb: store gårdrum omkranset af teglstensmure er opført, hvor dyr og materiel kan komme ind og ud af bygningen på sikker vis. Denne løsning har desuden muliggjort, at arealerne foran bygningen kan holdes fri fra kedelige logistik- og transportområder, og i stedet kan landskabet trækkes helt op til facaden. Således smyger parken sig helt op til bygningskomplekset, som indgår naturligt i det store landskab omkring campus med skov til den ene side og park til den anden.

De otte sammenbyggede huse er svøbt i ens, changerende rødbrune Cover i farven C48. Karoline Igland fra Henning Larsen Architects forklarer: »Vi har valgt at bruge få, men robuste materialer, der spiller sammen med omgivelserne, og som desuden ældes med værdighed. Vi har valgt en håndlavet sten, brændt efter traditionelle metoder. Den har et fantastisk farvespil. Om efteråret mimer den træernes farver. Om vintere-

For arkitekterne var det vigtigt at lade naturen trænge sig tæt på arkitekturen. Det omgivende landskab er derfor trukket helt op til facaderne, og de synlige tagflader er begrønnede. Foto: Jacob Due

Campus Ås, Samlokalisering og udvidelse af Veterinærinstituttet og Veterinærhøgskolen, Oslo, Norge

Bygherre: Statsbygg

Projekteringsgruppen Campus Ås: Henning Larsen Architects,

Fabel Arkitekter, LINK Landskap, Multiconsult, Erichsen & Horgen

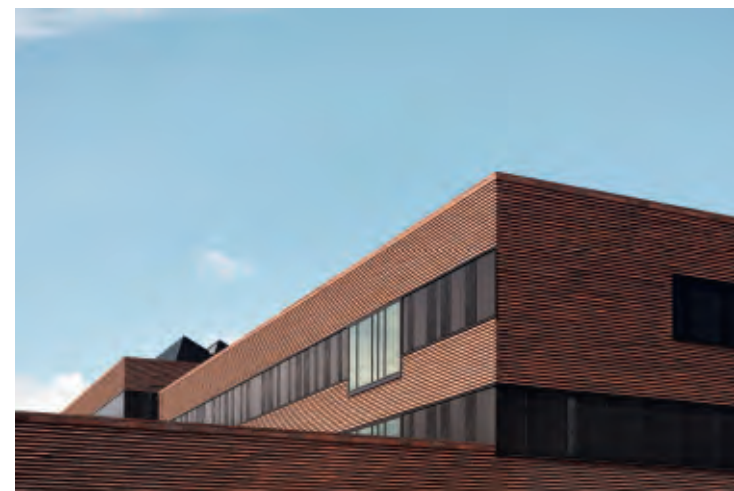
Færdiggøres: 2020

Sten: C48, C48-specialudgaver til tagafslutning

Tekst: Albert Algreen-Pedersen, arkitekt MAA, Ph.d

Fotos: Jacob Due, Hans Fredrik Asbjørnsen / Statsbygg

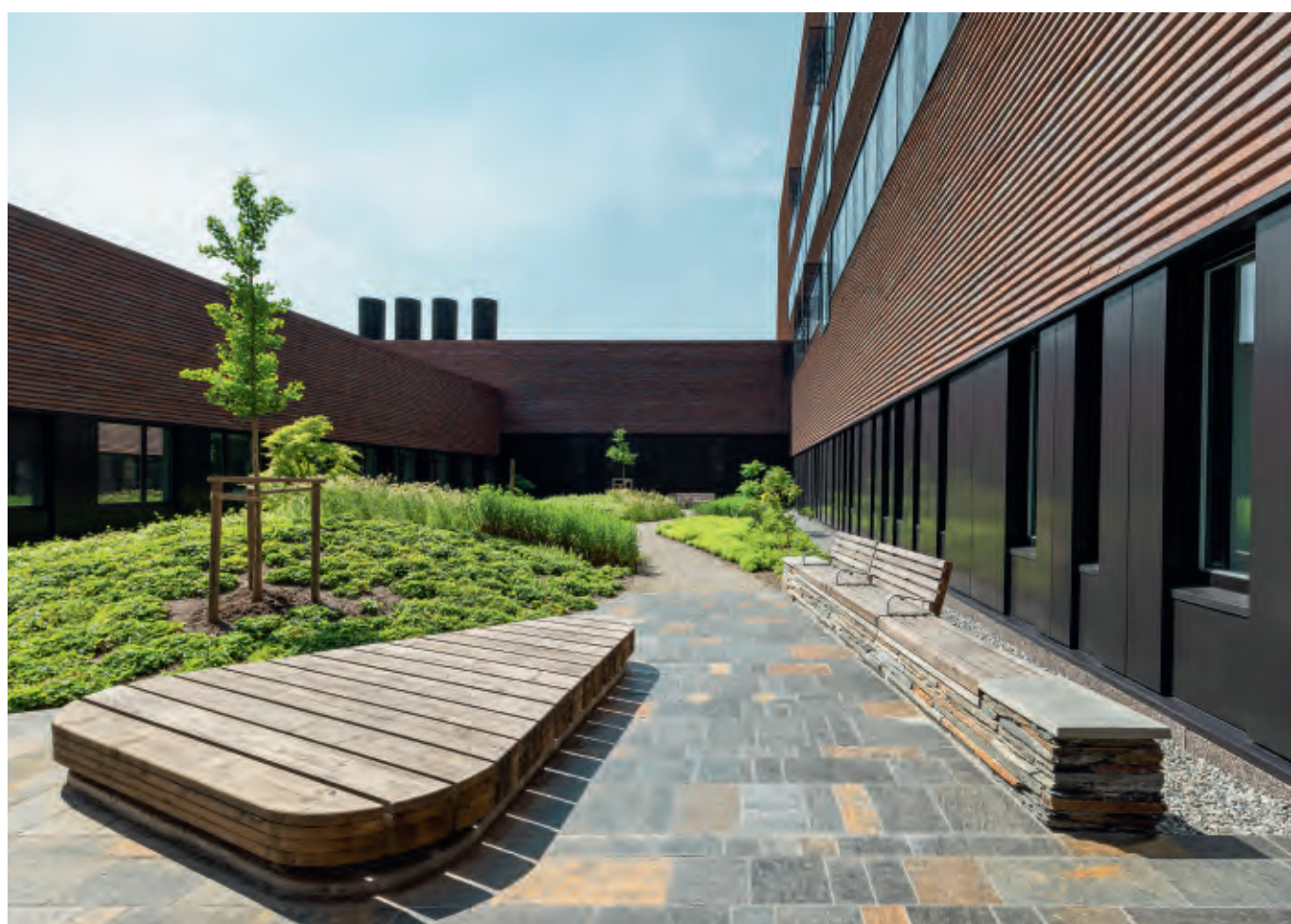
Med lange vinduesbånd, der løber helt ud til de skarptskårne hjørner, fremstår Campus Ås uhyre præcist i sin detaljering. Foto: Jacob Due

De store volumener er klædt i ens teglsten, der binder hele bygningsanlægget sammen. Foto: Jacob Due

ren samler der sig sne på de svagt skrånede teglklinter, og om sommeren kaster den dramatiske skygger. Efter et kraftigt regnskyl skinner og funkler facaden i lyset.« Cover-teglene virker overbevisende og understøtter, i såvel den store som i den lille skala, arkitekternes intention med huset. Resultatet er en helstøbt facade, hvor de teglhængte flader elegant binder de mange og store bygningskroppe sammen. Bygningen opleves klar og stringent som en kubisk krystaldannelse med uhyre præcise hjørner, tagfod og materialemøder. I det nære møde fremstår facaderne med en delikat, horisontal orientering, der opstår i linjerne, når hvert skifte af teglskaller lægger sig uden på det underliggende skifte med et lille overlap. Alt efter behov er bygningen vinduessat med mørktonede, lange vinduesbånd, der på næsten magisk vis fortsætter helt ud til bygningens hjørner. Andre facader er udført som store ubrudte teglflader, der bl.a. vidner om de mange bagvedliggende, tekniske funktioner.

Det er et stort hus. Men det er også et hus, der kerer sig om de små ting, foruden hvilke det store aldrig kunne eksistere. Arkitekterne har formået at dyrke de små nuancer i det nære gennem lødige materialer, omhyggelig udførelse og teglstenens taktile kvaliteter.

Mellem bygningskroppene opstår gårdrum, som LINK Landskap har skabt med afsæt i det omkringliggende landskab, hvor henholdsvis skov, park og haveanlæg er de dominerende landskabstyper. Foto: Hans Fredrik Asbjørnsen / Statsbygg

De to oplæg om henholdsvis museumsudvidelsen Z33 og den nye metrolinje, Cityringen, var ledsaget af særudstillinger – modeller, fotos og de forskellige sten specialfremstillet til projekterne.

Arkitekt Peter Zinck indledte med oplæg om teglværket.

3DAYSOFDESIGN +TEGL

Fotos: Anders Sune Berg

Danmarks årlige designfestival i København – 3daysofdesign – løb af stablen den 3., 4. og 5. september i år. Omtrent 170 aktører inden for interiørdesign, møbler, belysning og livsstil slog dørene op for alle interesse-rede, som mange steder var inviteret til design talks, workshops og diverse pop-up events.

Petersen Tegl deltog for andet år i træk, og rammen var vores københavner-studio, der ved samme lejlighed markerede sin etårsfødselsdag.

I år inviterede vi på oplæg af to arkitekter, der begge har arbejdet meget tæt sammen med teglværket om to vidt forskellige og meget spændende projekter.

Arkitekt Francesca Torzo fortalte om sin senest færdiggjorte bygning, Z33, en tilbygning til House for

Contemporary Art and Architecture i Hasselt, Belgien. Bygningens facade og gårdrum er beklædt med håndlavede, rombformede specialsten.

Arkitekt Kristian Winther fra Arup fortalte om arbejdet med at udvikle og tegne den nye metrolinje Cityringen (M3) i København, hvor fire stationer har underjordiske vægge beklædt med en specialudgave af Kolumba udviklet i samarbejde med Arup.

Som det ofte er tilfældet, var det meget udbytterigt for de fremmødte gæster at høre om de to projekter fra arkitekterne selv.

Med Petersen Tegl Studio i Nordhavn, der blev etableret for et år siden, har teglværket fået en velfungerende ramme i København til præsentationer og foredrag.

Arkitekt Francesca Torzo

Arkitekt Kristian Winther, Arup

PETERSEN

KONSULENTER-PETERSEN TEGL

DANMARK ØST
CHRISTIAN TEITUR HARRIS
T: +45 2463 9235
E: CTH@PETERSEN-TEGL.DK

DANMARK VEST OG FYN
TORBEN SCHMIDT
T: +45 2028 4355
E: TSC@PETERSEN-TEGL.DK

EXPORT MANAGER
STIG H. SØRENSEN
T: +45 4014 1236
E: SHS@PETERSEN-TEGL.DK

NORGE
MUR DIREKTE AS
SIMEN BØE
T: +47 2339 2010
E: POST@MURDIREKTE.NO

SVERIGE
TEGELMÅSTER AB
MARTIN PERSSON
T: +46 40 542 200
E: INFO@TEGELMASTER.SE

TYSKLAND
SCHLESWIG-HOLSTEIN, HAMBURG
JUTTA ENGLER
T: +49 171 756 19 43
E: ENGLER@PETERSEN-TEGL.DK

BERLIN, NIEDERSACHSEN, BREMEN
ERIC SCHMIDT-BANDUR
T: +49 174 3800 667
E: ESB@PETERSEN-TEGL.DK

TYSKLAND ØST
HARTMUT REIMANN
T: +49 170 5565 792
E: HARTMUTREIMANN@HOTMAIL.DE

TYSKLAND SYD/NRW
SCHWEIZ TYSKTALENDE DEL
ØSTRIG
BACKSTEIN-KONTOR GMBH
T: +49 221 888785-0
F: +49 221 888785-10
E: INFO@BACKSTEIN-KONTOR.DE

BENELUX
PETERSEN BENELUX
HOLLAND, BELGIEN, LUXEMBOURG
BJÖRN LUCASSEN
T: +31 (0) 652362168
E: BLU@PETERSEN-TEGL.DK

HOLLAND
LINEKE LUCASSEN
T: +31 (0) 622529266
E: LLU@PETERSEN-TEGL.DK

TOM LUCASSEN
T: +31 (0) 646236445
E: TLU@PETERSEN-TEGL.DK

STORBRITANNIEN
STIG H. SØRENSEN
T: +45 4014 1236
E: SHS@PETERSEN-TEGL.DK

EUROPEAN BUILDING MATERIALS LIMITED
T: +44 0203 805 0920
E: ENQUIRIES@EBMSUPPLIES.COM

POLEN
CENTRUM KLINKIERU SCHÜTZ
T: +48 58 56 37 201
E: BIURO@CENTRUM-KLINKIERU.PL

DEN RUSSISKE FØDERATION
INGRID KATHRIN GROKE
T: +45 2047 9540
E: IKG@PETERSEN-TEGL.DK

ARCHITILE LLC
T: +7 495 989 4317
E: INFO@ARCHI-TILE.RU

ØSTEUROPA (EKSKL. POLEN), ITALIEN
INGRID KATHRIN GROKE
T: +45 2047 9540
E: IKG@PETERSEN-TEGL.DK

AUSTRALIEN OG NEW ZEALAND
ROBERTSON'S BUILDING PRODUCTS PTY LTD
T: +61 3 8199-9599
E: PETER@ROBERTSONS.CO

INDIEN
ATLAS DEVELOPMENTS INDIA
T: +919818932863
E: ISHANVIR@ATLASDEVELOPMENTS.NL

SYDAMERIKA
INGRID KATHRIN GROKE
T: +45 2047 9540
E: IKG@PETERSEN-TEGL.DK

TEKNIK OG OVERLIGGERE
STEEN SPANG HANSEN
T: +45 2142 7962
E: SSH@PETERSEN-TEGL.DK

UDGIVER

PETERSEN TEGL A/S
NYBØLNORVEJ 14
DK-6310 BRØAGER
T: +45 7444 1236
E: INFO@PETERSEN-TEGL.DK
WWW.PETERSEN-TEGL.DK

REDAKTION
IDA PRÆSTEGAARD, CAND.ARCH.
E: IPR@PETERSEN-TEGL.DK

ANNETTE PETERSEN, ARKITEKT MAA
E: AP@PETERSEN-TEGL.DK

LAYOUT
ZANGENBERG DESIGN

TRYK
STRANDBYGAARD

REPRO
EHRHORN HUMMERSTON

OPLAG
104.000

